

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך מג, תשנ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הוצאת נתן מפני הביא בלשון המדוברת*

בעברית התקנית ערכיותו של הפועל "להביא" היא זו:

א. א הביא את ב:

דני הביא את האוכל.

ב. א הביא את ב ל/אל/עד ג:

דני הביא את המפתחות ליוסי.

דני הביא את הספרים אל הכיתה.

דני הביא את המכונית עד הבית.

ג. א הביא את ב מ-ג:

דני הביא את היין מצרפת.

דני הביא את הספר שלי מרינה.

ד. א הביא את ב מ-ג ל/אל/עד ד:

דני הביא את הגבינה הזאת מאיטליה לישראל.

דני הביא את המכונית מהבית אל המגרש.

דני הביא את הקניות מהמכולת עד הבית.

הפועל "הביא" מחייב אפוא מושא ישיר אחד. בדגמים א-ד, אשר בהם הפועל הוא פועל תנועה, הנושא הוא אדם, המושא עשוי להיות כל דבר הניתן לטלטול, חי או חפץ, ושני משלימים נוספים של מוצא ויעד עשויים להיות מקום או אדם.

ה. א הביא את ב ל/לידי/עד ג:

האינפלציה הביאה את המדינה לידי התמוטטות.

בדגם ה יש גם שימוש פיגורטיבי ב"להביא" ובו הנושא הוא שם-עצם שאינו אדם המייצג פעולה או רעיון, וה"יעד" אינו עוד מקום או אדם אלא

* אין בדברים אלו כדי לתת גושפנקה לשימוש זה של הלשון. כל עיקרם בדרכי הניתוח, לתאר תופעה מלשון הדיבור מבחינה בלשנית.

סופו של תהליך. במקרה מיוחד זה מלת היחס "ל" ניתנת להמרה ב"לידי" או ב"עד" הספציפיות יותר. הפועל "הביא" יצא כאן מכלל פועל תנועה ונכנס לקבוצת פועלי הגרימה.

תהליך זה הגיע לסיומו בשימוש המציב את "להביא" כפועל גרימה ממש, בלא מושא, כמובן:

ו. **א הביא ל-ב:**

הצעדים הכלכליים הביאו להתמוטטות הבורסה.

אולם בשנים האחרונות, בעיקר בעברית התת-תקנית, מתרחשת הרחבה נוספת של הערכיות של הפועל "להביא" לכיוון הפועל "לתת".

כדי להבהיר את מקור המגע בין שני הפעלים, נציב כאן גם את הערכיות התקנית של "לתת":

א. **א נתן את ב:**

דני נתן צדקה.

ב. **א נתן את ב ל-ג:**

דני נתן כסף למגבית.

דני נתן מתנה לאליהו.

ג. **א נתן ל-ב שם-פועל** (לשון קצרה מן: נתן רשות):

דני נתן לרינה ללכת.

קיים דגם נוסף של הפועל "לתת" המיוחד לעברית התת-תקנית:

ד. **א נתן שם-פעולה:**

דני נתן ריצה/קפיצה.

דגמים א ו-ב של "לתת" מקבילים לדגמים א ו-ב של "להביא" הן במבנם והן בתכונות הסמנטיות של מרכיביהם. יש, כמובן, הבדל במשמעות ובהשתייכות של שני הפעלים: הראשון פועל תנועה, והשני פועל נתינה, ולכן דגמים ג ו-ד של "להביא" מנועים בפועל "לתת". מאידך יש כמובן גם קרבת משמעות בין הפעלים, שהרי "הבאה" כוללת בתוכה "נתינה".

לדגם ג של "לתת" אין מקבילה בדגמים של "להביא".

בעברית התת-תקנית ניתן לזהות שלושה תהליכים של התפשטות "להביא" על חשבון "לתת" (הדוגמאות נרשמו מפי ילדים, משיחה ששמעתי באקראי באוטובוס, ומהסרט התיעודי "שאנן שיא" [אורי סיון וארי פלמן]):

א. שימוש ב"להביא" במקום ב"לתת" בדגמים א ו-ב:

דגם א: המורה מביאה הרבה שיעורי בית.

דגם ב: מתי תביא לי את הכסף בשביל החוג?

הוא הביא לי בעיטה.

תביא לי סיבוב באופניים.

במצבים מסוימים, בעיקר בדגם ב, עשויה להיווצר דו־משמעות. תגובה טבעית של דובר, שבלשונו לא התרחשו תהליכים אלה, לשאלת "מתי תביא לי את הכסף?" היא: "מאין אני צריך להביא לך אותו?".

ב. שימוש ב"להביא" במקום "לתת" בדגם ג של "לתת":

דגם ג: תיכנסי פנימה, גברת, אולי שם בפנים משהו יביא לך לשבת.

(נוסע מודאג לאישה שנשאה תינוק בחיקה בקדמת האוטובוס הצפוף)

ג. שימוש ב"להביא" במקום "לתת" בדגם ד של "לתת" (התת־תקני):

דגם ד: החתול הביא קפיצה.

(אחד המרואיינים בסרט "שאנן שיא")

התוצאה של תהליכים אלה היא שהפועל "לתת" נדחק החוצה מפני "להביא" בלשון התת־תקנית. הפועל "להביא", לעומתו, הגדיל את ערכיותו בכך שדגם ג של "לתת" נוסף לערכיותו של "להביא", ובכך שהדגם התת־תקני של "לתת" (דגם ד) הצטרף לערכיות של "להביא". כמו כן, בדגמים א ו-ב משמש הפועל "להביא" הן כפועל תנועה הן כפועל נתינה, וכך עשויה להיווצר דו־משמעות המעוגנת במבנה.